

Jordbruksutskottets betänkande

1985/86:16

om livsmedelskontroll m. m.

JoU
1985/86:16

Sammanfattning

I betänkandet behandlas, helt eller delvis, ett antal motioner om den offentliga livsmedelskontrollen m. m. Fem frågor behandlas:

- Restriktioner för importen av vissa livsmedel
- Tillsynen av vissa anläggningar för livsmedelsexport
- Förstärkning av konsumentintresset i livsmedelslagstiftningen
- Kringgående av förbudet mot antibiotika i djurfoder
- Vissa frågor om livsmedelskvalitet m. m.

Samtliga motionsyrkanden avstyrks av utskottet.

Till betänkandet har fogats tre reservationer (samtliga beträffande restriktioner för importen av vissa livsmedel) och ett särskilt yttrande.

Motionerna

Motion 1985/86:Jo259 av Karl Erik Olsson m. fl. (c), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkande 4)

4. att riksdagen av regeringen begär förslag om förbud mot import av livsmedel från länder där i Sverige förbjudna kemiska produkter används.

Motion 1985/86:Jo273 av Bertil Danielsson och Ingvar Eriksson (m), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om import av vissa livsmedel

Motion 1985/86:Jo276 av Karin Söder m. fl. (c), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkande 4)

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag innebärande krav på att import skall förbjudas av livsmedel, vilka producerats på ett i Sverige förbjudet sätt.

Motion 1985/86:Jo501 av Birgitta Hambræus (c), vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i livsmedelslagen att en närmare kontakt mellan producent och konsument främjas.

Motion 1985/86:Jo503 av Inger Hestvik och Christina Flink (s), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att lantbruksstyrelsen får i uppdrag att vidta åtgärder så att lagen och förordningen om foder ej kan kringgås.

Motion 1985/86:Jo510 av Ulla Johansson m. fl. (s), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkandena 1, 3 och 4)

1. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ökad forskning kring effekterna av tillsatser i våra livsmedel,

3. att riksdagen begär att regeringen prövar möjligheterna att utforma stödet till jordbruket på sådant sätt att kvaliteten på dess produkter främjas,

4. att riksdagen begär att regeringen tar initiativet till en kartläggning av konsumenternas behov och krav samt möjligheter till påverkan när det gäller livsmedelsförsörjningen.

Motion 1985/86:Jo525 av Sven Munke (m), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av livsmedelskontrollen vid exportanläggningar så att denna odelat överförs till miljö- och hälsoskyddsmyndigheterna.

Motion 1985/86:Sk536 av Alf Svensson (c), vari yrkas (med hänvisning till motion 1985/86:Jo233) att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till importrestriktioner för livsmedel med restmängder av bekämpningsmedel.

Hearing

Företrädare för statens livsmedelsverk har inför utskottet lämnat upplysningar om den offentliga livsmedelskontrollens organisation och arbetsformer, främst såvitt avser kontrollen av importen av livsmedel.

Utskottet

Restriktioner för importen av vissa livsmedel

I motionerna Jo259, Jo273 och Jo276 framförs – i syfte främst att åstadkomma en lika behandling av svenska och utländska produkter – förslag om förbud mot import av livsmedel som har producerats genom här i landet otillåtna metoder – t. ex. bestrålning – eller med användning av här förbjudna kemiska preparat. I motion Sk536 föreslås av liknande skäl importrestriktioner för livsmedel som innehåller restmängder av bekämpningsmedel.

Kontrollen av livsmedelsimporten har samma syfte som livsmedelskontrollen i övrigt, nämligen att i enlighet med 5 § livsmedelslagen (1971:511) skydda konsumenterna mot skadliga eller på annat sätt från hälsosynpunkt otjänliga livsmedel. I linje härmed kringgärdas livsmedelsimporten av en rad bestämmelser.

Enligt 11 § livsmedelslagen kan statens livsmedelsverk förbjuda eller föreskriva villkor för införsel av visst slag av livsmedel, och i kungörelsen (1974:270) om kontroll vid införsel av livsmedel ges verket befogenhet att besluta att visst slag av livsmedel inte får föras in i landet utan verkets tillstånd. Sådan tillståndsplikt gäller för närvarande för bl. a. kött, mjölk, ägg och fiskvaror (SLV FS 1974:20).

Den löpande kontrollen av livsmedelsimporten utförs i första hand av

kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder enligt bestämmelser som har utfärdats av livsmedelsverket (SLV FS 1974:21).

JoU 1985/86:16

Den del av kontrollen som gäller undersökning av vegetabilier med avseende på bekämpningsmedelsrester ombesörjs dock av livsmedelsverket med hjälp av lantbruksstyrelsens växtskyddsinspektörer och fyra laboratorier med särskild kompetens. Växtskyddsinspektörerna tar för livsmedelsverkets räkning stickprov, som skickas till ett av laboratorierna för analys. Härutöver förekommer även s. k. riktad provtagning, som innebär att under en period fler prov än vanligt tas av en viss vara därför att det kan misstänkas att den innehåller otillåtna halter av t. ex. bekämpningsmedel. Den riktade provtagningen kan av livsmedelsverket kombineras med ett skingringsförbud, enligt vilket varan inte får distribueras vidare till detaljister och konsumenter innan analysresultet föreligger.

Även kontrollen av köttimporten administreras i stor utsträckning av livsmedelsverket. Som nämnts har verket föreskrivit att det fordras särskilt tillstånd att föra in kött i landet. Kött som importerats skall vidare vara åtföljt av ett intyg från ursprungslandet, som visar att varan har hanterats och förvarats i tillräckligt låg temperatur och att varan är tjänlig till människoföda. Enligt importkontrollkungörelsen får kött dessutom endast föras in över sådana orter där det hos miljö- och hälsoskyddsnämnden finns en av livsmedelsverket för köttkontroll särskilt förordnad veterinär.

Enligt vad företrädare för livsmedelsverket har uppgivit för utskottet fungerar kontrollen av livsmedelsimporten i stort sett tillfredsställande. I livsmedelskontrollutredningens nyligen avgivna betänkande (SOU 1986:25) Kontroll av livsmedel föreslås inte heller några större förändringar i det nuvarande systemet. Beträffande importen av vegetabilier – som motionerna närmast gäller – påpekar utredningen sålunda (s. 146) att det visserligen kan finnas anledning att pröva hur kontrollen av denna import från praktiska synpunkter bäst skall utföras men att det inte finns grund för ändringar i kontrollens organisation och genomförande. I vad gäller importen av bestrålade livsmedel – särskilt ifrågasatt i motion Jo273 – anför utredningen (s. 179) att det är mycket svårt att bedöma hur snart och i vilken utsträckning som bestrålade livsmedel kan bli aktuella för import till Sverige. Enligt utredningen är det, med undantag för kryddor, små mängder bestrålade livsmedel som produceras och möjligen kan nå vårt land. Liknande synpunkter på importen av bestrålade livsmedel har framförts också från livsmedelsverkets sida.

Mot den bakgrund som nu redovisats, och i avvaktan på att livsmedelskontrollutredningens betänkande i sedvanlig ordning blivit föremål för ytterligare överväganden, saknas enligt utskottets mening anledning att vidta sådana åtgärder i fråga om livsmedelsimporten som föreslås i de nu aktuella motionerna. Emellertid vill utskottet understryka vikten av att livsmedelsverket också i fortsättningen noga följer utvecklingen av importkontrollens effektivitet och vid behov vidtar erforderliga åtgärder. Vad som därvid i första hand kan bli aktuellt är – som också framförts från livsmedelsverkets sida – att beträffande vissa produkter sänka de av livsmedelsverket fastställda högsta tillåtna halterna av främmande ämnen. Utöver dessa uttalanden av

utskottet är någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida för närvarande inte erforderlig. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna Jo259, Jo273, Jo276 och Sk536.

JoU 1985/86:16

Tillsynen av vissa anläggningar för livsmedelsexport

Enligt motion Jo525 bör ansvaret för tillsynen av livsmedelskontrollen vid landets exportanläggningar ligga enbart hos de lokala miljö- och hälsoskyddsnämnderna och inte som nu vara delat mellan dessa nämnder och livsmedelsverket. Den nuvarande ordningen har enligt motionären lett till att kontrollen vid anläggningarna sköts på ett mindre tillfredsställande sätt.

Enligt 1 § kungörelsen (1974:271) om kontroll vid utförelse av livsmedel kan den som framställer eller bereder livsmedel för export ansöka hos livsmedelsverket om att en anläggning skall bli s. k. exportkontrollerad anläggning. För närvarande finns ca 120 sådana anläggningar i landet, huvudsakligen slakterier, styckningsanläggningar och charkuterifabriker. En exportkontrollanläggning ställs under sådan särskild kontroll som föranleds av införelseglerna i andra länder. Kontrollen utförs av särskilda, av livsmedelsverket förordnade besiktningmän enligt bestämmelser i livsmedelsverkets kungörelse (SLV FS 1981:12) om viss offentlig livsmedelskontroll. Bestämmelserna är främst anpassade till de krav som uppställs för export till EG-länderna eller länder med motsvarande krav, exempelvis USA. För export av köttvaror till USA gäller dessutom vissa ytterligare villkor som meddelas av det amerikanska jordbruksdepartementet. Ett genomgående krav från mottagarländerna är vidare att exporten sker under kontroll av offentligt anställda veterinärer som skall intyga att resp. mottagarlands villkor har uppfyllts.

Frågan om ansvaret för exportkontrollanläggningarna har varit föremål för överväganden av livsmedelskontrollutredningen. I sitt betänkande (SOU 1986:25) anför utredningen (s. 144) att det enligt vad utredningen har erfarit föreligger vissa oklarheter i fråga om tillsynsansvaret för dessa anläggningar, vilket har lett till att miljö- och hälsoskyddsnämnderna i stor utsträckning avstått från att utöva sin tillsyn av anläggningarna. Enligt utredningen skall för all livsmedelsproduktion i landet – således även för de exportkontrollerade anläggningarna – gälla att kontrollen skall utövas enligt samma riktlinjer. Utredningen föreslår att livsmedelsverket och dess besiktningpersonal skall ha ansvaret för kontrollen av kött och köttvaror, dvs. hela livsmedelskontrollen vid slakterierna och därmed integrerade verksamheter, medan miljö- och hälsoskyddsnämnderna skall svara för livsmedelskontrollen vid övriga anläggningar. Utredningen framhåller vidare att – i den mån olika länders införelsebestämmelser föreskriver något utöver den allmänna tillsynen – det som hittills bör åligga livsmedelsverket att föreskriva hur den särskilda exportkontrollen skall utövas.

Utskottet kan således konstatera att livsmedelskontrollutredningen ingående har behandlat den fråga som motionen gäller och för övrigt också lagt fram förslag som åtminstone delvis går motionären till mötes. Med hänsyn till att överväganden i den riktning motionären önskar sålunda pågår anser utskottet att det saknas anledning för riksdagen att nu ta några initiativ i frågan. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

I motion Jo501 föreslås införandet av en bestämmelse i livsmedelslagen som främjar en bättre kontakt mellan producent och konsument. Utgångspunkten är enligt motionen att en viss producents distribution av rökt lax direkt till kunderna via postens s. k. företagspaket har omöjliggjorts genom livsmedelsverkets regler om högsta tillåtna temperatur vid transport av fiskvaror. Enligt motionären är detta ett exempel på att stela byråkratiska regler i stället för att öka matkvaliteten får motsatt effekt.

De bestämmelser i livsmedelslagstiftningen – 3 kap. 7 § och 5 kap. 4 § livsmedelsverkets kungörelse (SLV FS 1984:8) med allmänna tillämpningsföreskrifter – som motionären tar till utgångspunkt för sin kritik föreskriver att kylvara (bl. a. rökt lax) under transport skall hålla en temperatur som inte överstiger 8° C. Bestämmelsen har sin grund i 8 § livsmedelslagen, vari stadgas att livsmedel skall hanteras så att fara ej uppkommer för att livsmedlet förorenas eller blir otjänligt som människoföda.

Syftet med de aktuella bestämmelserna är uppenbarligen att i konsumenternas intresse främja en god livsmedelskvalitet. Utan att ta ställning till det exempel som anförs i motionen vill utskottet framhålla, att det i vanlig ordning ankommer på berörd myndighet – i det här fallet livsmedelsverket – att vidta erforderliga åtgärder om tillämpningen av livsmedelslagstiftningens regler i något avseende skulle visa sig vara mindre tillfredsställande från t. ex. konsumentsynpunkt. Utöver detta uttalande är någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen inte erforderlig. Motionen avstyrks således av utskottet.

Kringgående av förbudet mot antibiotika i djurfoder

Enligt motion Jo503 kan det misstänkas att antibiotika används i djurfoder i sjukdomsförebyggande syfte trots att sådan anledning egentligen saknas. Åtgärder måste därför vidtas som förhindrar att foderlagstiftningens förbud mot användning av antibiotika i tillväxtbefrämjande syfte på detta sätt kringgås.

Den nya foderlagen (1985:295) trädde i kraft den 1 januari 1986. I lagen uppställs bl. a. grundläggande krav på beskaffenheten av foder. Användningen av fodertillsatser som innehåller antibiotika eller andra kemoterapeutiska medel i tillväxtbefrämjande syfte förbjuds. För övriga fodertillsatser gäller ett generellt krav på godkännande. Enligt foderförordningen (1985:879) får foder som innehåller antibiotika användas endast efter förskrivning av veterinär i varje särskilt fall.

I ett svar i riksdagen nyligen på två frågor (1985/86:325 och 343) om användningen av fodertillsatser förklarade jordbruksministern att han hade observerat att det kunde förekomma att antibiotika och kemoterapeutika förskrevs i förebyggande syfte på ett sådant sätt att avsikten med den nya lagstiftningen kringgicks. Enligt jordbruksministern var det synnerligen angeläget att den skärpning som foderlagen avsåg också fick effekt i den praktiska tillämpningen. I anslutning härtill uppgav jordbruksministern att lantbruksstyrelsen hade upmärksammat problemet och skulle komma att vidta åtgärder.

Utskottet delar jordbruksministrernas uppfattning om angelägenheten av att foderlagstiftningens förbud mot antibiotika i djurfoder tillämpas i enlighet med de överväganden som legat till grund för lagstiftningen (prop. 1984/85:149 s. 12 ff., JoU 1984/85:29 s. 7). I propositionen (s. 16 f.) betonas sålunda att enligt de nya reglerna tillförseln av kemoterapeutika skall bli begränsad till strängt avvägda veterinärmedicinska indikationer och endast efter utredning av vederbörande djurbesättnings hälsoproblem. Som utskottet anfört i samband med behandlingen av årets budgetproposition (JoU 1985/86:13 s. 82) har åtgärder vidtagits från lantbruksstyrelsens sida i syfte att åstadkomma en bättre tillämpning av foderlagens regler. Sålunda anordnas samordningskonferenser med olika veterinärkategorier, varvid även foderproducenter, läkemedelstillverkare och berörda myndigheter deltar.

Med hänsyn således till att den fråga som motionen gäller är aktuell inom lantbruksstyrelsen och med beaktande av att endast relativt kort tid ännu har förflutit sedan den nya lagstiftningen trädde i kraft, anser utskottet att något initiativ från riksdagens sida inte för närvarande är erforderligt med anledning av motionen. Utskottet vill emellertid understryka vikten av att regeringen och lantbruksstyrelsen även i fortsättningen noga följer utvecklingen och vid behov vidtar de ytterligare åtgärder som kan visa sig nödvändiga.

Vissa frågor om livsmedelskvalitet m. m.

I motion Jo510 framläggs förslag i syfte att åstadkomma en bättre livsmedelskvalitet. Sålunda förordas en ökad forskning om effekterna av livsmedelstillsatser (yrkande 1) och en kartläggning av konsumenternas krav och behov (yrkande 4). Vidare bör möjligheten prövas att göra jordbruksstödet kvalitetsbefrämjande (yrkande 3).

I vad gäller forskningen om livsmedelstillsatsernas effekter vill utskottet erinra om riksdagens beslut förra året om livsmedelsforskningen (prop. 1984/85:121, JoU 1984/85:27). Därvid beslutades riktlinjer för forsknings- och utvecklingsverksamheten på livsmedelsområdet. Det framhölls särskilt att forskningen rörande livsmedlens kvalitet måste ägnas ökad uppmärksamhet liksom frågor om sambandet mellan kost, hälsa och sjukdom. Inom ramen för en sålunda bedriven forskning torde enligt utskottets mening det krav på ökad forskning om livsmedelstillsatser som framförs i motionen komma att bli tillgodosett. Det kan vidare nämnas att regeringen nyligen givit skogs- och jordbrukets forskningsråd i uppdrag att senast den 1 juli i år föreslå ett program för forskningen om livsmedel.

Beträffande frågan om en kartläggning av konsumentbehov m. m. vill utskottet framhålla att jordbruksministern i förra årets proposition om livsmedelspolitiken (prop. 1984/85:166 s. 77) aviserade en kartläggning av konsumenternas behov av kostinformation. Enligt vad utskottet erfarit är de närmare formerna för en sådan kartläggning alltjämt föremål för överväganden inom jordbruksdepartementet. Flera frågor av intresse för hushållens konsumtion av livsmedel behandlas också i den proposition om inriktningen av konsumentpolitiken (prop. 1985/86:121) som regeringen nyligen har avgivit till riksdagen.

När det gäller förslaget att jordbruksstödet bör göras kvalitetsbefrämjande konstaterar utskottet att regeringen nyligen har givit jordbruksnämnden i uppdrag att undersöka möjligheterna till kvalitetsbetalning inom jordbruksprisregleringen. Uppdraget skall redovisas senast den 1 januari 1987.

Nu redovisade åtgärder och överväganden från regeringens sida är enligt utskottets mening ägnade att väsentligen tillgodose de synpunkter som har framförts i motion Jo510 (yrkandena 1, 3 och 4). Anledning saknas därmed för riksdagen att nu ta något initiativ i de frågor som berörs i motionen. Utskottet avstyrker bifall till de nu behandlade yrkandena i motion Jo510.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *restriktioner för importen av vissa livsmedel* att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Jo259 yrkande 4, 1985/86:Jo273, 1985/86:Jo276 yrkande 4 och 1985/86:Sk536,
2. beträffande *tillsynen av vissa anläggningar för livsmedellexport* att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo525,
3. beträffande *förstärkning av konsumentintresset i livsmedelslagstiftningen* att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo501,
4. beträffande *kringgående av förbudet mot antibiotika i djurfoder* att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo503,
5. beträffande *vissa frågor om livsmedelskvalitet m. m.* att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo510 yrkandena 1, 3 och 4.

Stockholm den 24 april 1986

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Håkan Strömberg (s), Grethe Lundblad (s), Arne Andersson i Ljung (m), Ove Karlsson (s), Lars Ernestam (fp), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Jan Fransson (s), Kerstin Gellerman (fp), Jens Eriksson (m), Åke Selberg (s), Lennart Brunander (c), John Andersson (vpk) och Leif Marklund (s).

Reservationer

1. Restriktioner för importen av vissa livsmedel (mom. 1)

Arne Andersson i Ljung (m), Lars Ernestam (fp), Sven Eric Lorentzon (m), Kerstin Gellerman (fp) och Jens Eriksson (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Mot den" och på s. 4 slutar med "och Sk536" bort ha följande lydelse:

Även om således den nuvarande importkontrollen fungerar väl är den enligt utskottets mening ändå inte tillräcklig vare sig för att garantera

konsumenterna produkter fria från rests substanser från ämnen otillåtna i Sverige eller för att garantera en konkurrens på lika villkor mellan inhemsk och utländsk produktion av livsmedel. Utskottet anser för sin del att tiden nu får anses vara mogen att vidta ytterligare åtgärder och att detta är så angeläget att det slutgiltiga beslutet av livsmedelskontrollutredningens betänkande inte bör avvaktas. Att förbjuda import av vissa livsmedel är som redovisats ovan en möjlighet som står livsmedelsverket till buds, men utskottet vill i likhet med vad som framförts från livsmedelsverkets sida i stället förorda att till en början de högsta tillåtna halterna av vissa rests substanser i livsmedel sänks till ett så lågt värde att garantier skapas att i Sverige otillåtna ämnen icke använts i produktionen. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av de ifrågakvarande fyra motionerna bör ges regering- en till känna.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *restriktioner för importen av vissa livsmedel* att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:Jo259 yrkande 4, 1985/86:Jo273, 1985/86:Jo276 yrkande 4 och 1985/86:Sk536 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Restriktioner för importen av vissa livsmedel (mom. 1)

Karl Erik Olsson och Lennart Brunander (båda c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Mot den" och på s. 4 slutar med "och Sk536" bort ha följande lydelse:

Även om således den nuvarande importkontrollen fungerar väl är den ändå enligt utskottets mening otillräcklig för att garantera ett skydd för konsumenterna och en konkurrens på lika villkor mellan inhemsk och utländsk produktion av livsmedel. Utskottet anser för sin del att tiden nu får anses vara mogen att vidta ytterligare åtgärder och att detta är så angeläget att det slutgiltiga resultatet av livsmedelskontrollutredningens betänkande inte bör avvaktas. Utskottet får därför förorda att ett förbud införs mot import av livsmedel som har framställts på ett sätt som inte är tillåtet i Sverige, t. ex. med användning av här förbjudna bekämpningsmedel eller med hjälp av bestrålning. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av de ifrågakvarande fyra motionerna bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *restriktioner för importen av vissa livsmedel* att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:Jo259 yrkande 4, 1985/86:Jo273, 1985/86:Jo276 yrkande 4 och 1985/86:Sk536 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Restriktioner för importen av vissa livsmedel (mom. 1)

John Andersson (vpk) anser att i den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Mot den" och på s. 4 slutar med "Sk536" de två avslutande meningarna, dvs. "Utöver dessa – – – Sk536", bort ersättas med följande:

Utskottet vill också fästa uppmärksamheten på nödvändigheten av ökade resurser för kontrollverksamheten. Bl. a. är det anmärkningsvärt att det saknas laboratorium vid landets största importhamn, Helsingborg. En förstärkning av kontrollen och inrättandet av ett laboratorium i Helsingborg skulle kunna finansieras genom höjda avgifter för de importerade produkterna. Enligt utskottets mening måste nu nämnda åtgärder noggrant prövas samt en finansiering genom höjda avgifter övervägas. Med detta lämnar utskottet i frågavarande fyra motioner utan ytterligare åtgärd.

Särskilt yttrande

kringgående av förbudet mot antibiotika i djurfoder (mom. 4)

John Andersson (vpk) anför:

I motion 1985/86:Jo503 yrkas att åtgärder vidtas så att lagen och förordningen om foder ej kan kringgå. Likartat yrkande fanns som reservation fogat till jordbruksutskottets betänkande 1985/86:13 som nyligen behandlats av riksdagen. Denna reservation, som avslogs av riksdagen, biträdde jag. Jag finner det därför inte nu meningsfullt att ånyo reservera mig för nämnda motion.

